

Archeologienota:
programma van
maatregelen

Sloop & nieuwbouw
Sint-Janstraat 15 Diest
(prov. Vlaams-Brabant)

Colofon

Auteur(s): Walter Sevenants & Kristine Magerman
Titel: Archeologienota: programma van maatregelen.
Sloop & nieuwbouw Sint-Janstraat 15 Diest (prov. Vlaams-Brabant).
Rapport: TR2019-005
Afbeeldingen: Triharch onderzoek & advies bvba (tenzij anders vermeld)
Wettelijk depot: D/2019/13.954/004
Erkend archeoloog: Kristine Magerman (OE/ERK/Archeoloog/2015/00032)

TRIHARCH onderzoek & advies bvba

Heuve 25
B-3071 Erps-Kwerps (Kortenbergh)
www.triharch.be
info@triharch.be
tel. 0498/56.39.08

© 2019 Triharch onderzoek & advies bvba

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen worden in een geautomatiseerd gegevensbestand, en/of openbaar gemaakt worden in enige vorm of wijze ook, elektronisch, mechanisch, door fotokopie of enige andere wijze, zonder voorafgaandelijk toestemming van Triharch bvba. Triharch aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Inhoud

1	Gemotiveerd advies over het al dan niet nemen van maatregelen	4
1.1	Volledigheid van het uitgevoerd vooronderzoek	4
1.2	Afbakening van het gebied waar aanvullend vooronderzoek vereist is	4
1.3	Aanvullend vooronderzoek in uitgesteld traject	5
2	Programma van maatregelen.....	7
2.1	Administratieve gegevens	7
2.2	Vraagstelling en onderzoeksdoelen	7
2.3	Bepaling van de onderzoeksstrategie	8
2.3.1	Evaluatie van de onderzoeksmethoden “zonder ingreep in de bodem”	8
2.3.2	Evaluatie van de methoden “met ingreep in de bodem”.	9
2.3.3	Motivering van de keuze van de onderzoeksmethoden en -situaties.	9
2.4	Uitwerking van de onderzoeksstrategie.....	9
2.4.1	Afbakening van het archeologisch onderzoeksgebied.....	9
2.4.2	Uit te voeren onderzoeksmethoden en -technieken	10
2.5	Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk	12
2.6	Bewaring van het archeologisch ensemble.....	13
2.7	Vervolgtraject	13

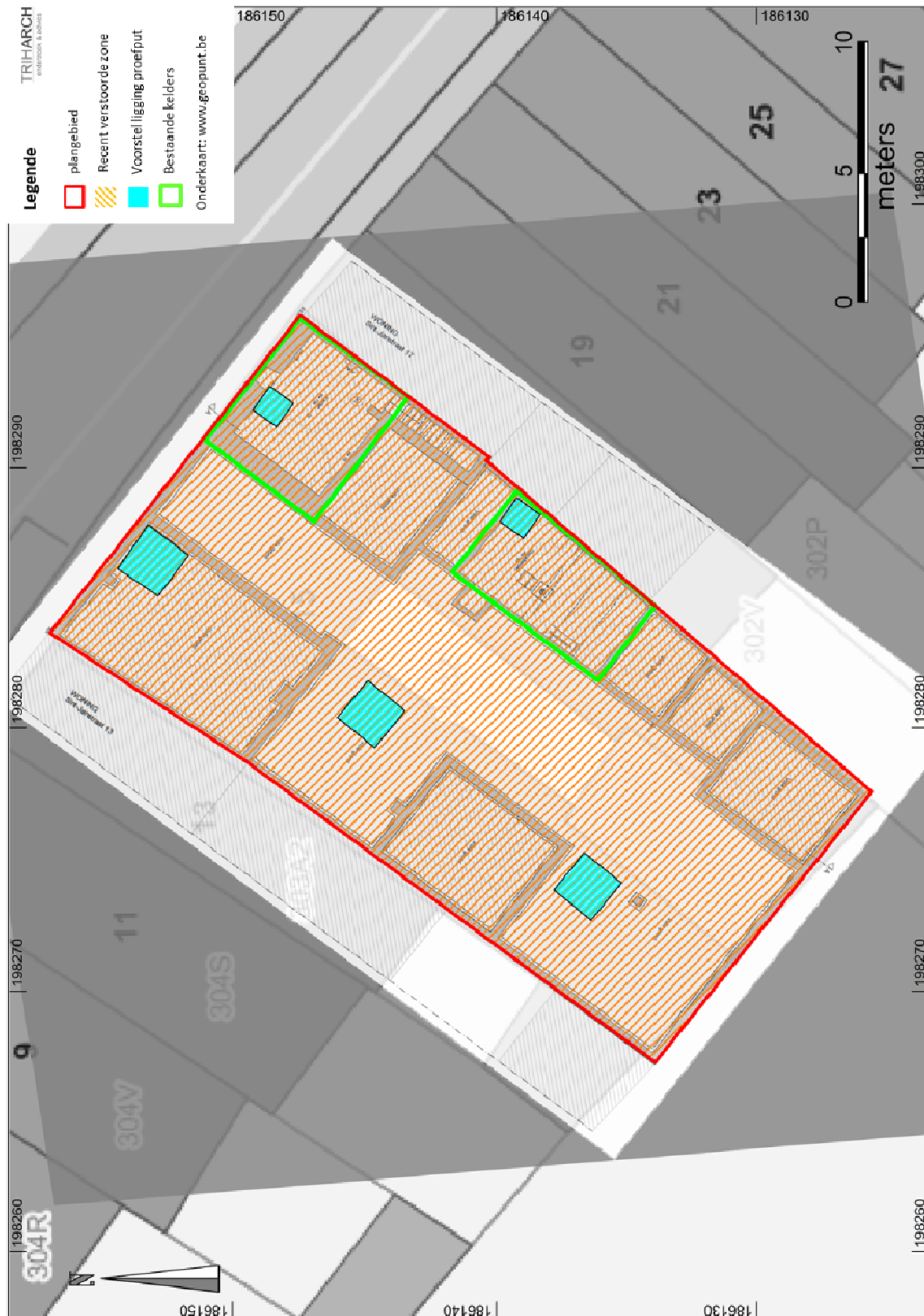
1 Gemotiveerd advies over het al dan niet nemen van maatregelen

1.1 Volledigheid van het uitgevoerd vooronderzoek

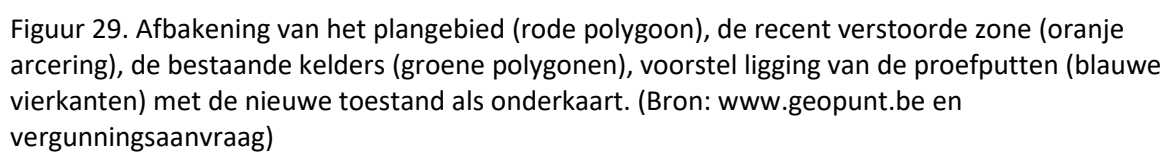
Voor dit project werd een bureauonderzoek uitgevoerd over de volledige oppervlakte van het plangebied. Er werden nog geen verdere archeologische vooronderzoeken zonder of met ingreep in de bodem uitgevoerd.

1.2 Afbakening van het gebied waar aanvullend vooronderzoek vereist is

Op basis van het uitgevoerd bureauonderzoek kan gesteld worden dat voor het volledig plangebied aanvullend archeologisch (voor)onderzoek vereist is (verder het onderzoeksgebied genoemd).

Figuur 28. Afbakening van het plangebied (rode polygoon), de recent verstoorde zone (oranje arcering), de bestaande kelders (groene polygoon), voorstel ligging van de proefputten (blauwe vierkanten) met de bestaande toestand als onderkaart. (Bron: www.geopunt.be en vergunningsaanvraag)

1.3 Aanvullend vooronderzoek in uitgesteld traject

Conform art. 5.4.5 van het Onroerend Erfgoeddecreet is het niet mogelijk/wenselijk om al het aanvullend archeologisch vooronderzoek uit te voeren voorafgaand aan de omgevingsvergunningsaanvraag en dit om volgende redenen:

- De uitvoering van het aanvullend vooronderzoek kan pas gebeuren nadat de bovengrondse constructies en verhardingen zijn verwijderd. Hiervoor is echter een sloopvergunning vereist (onderdeel van de omgevingsvergunning) waardoor het aanvullend vooronderzoek pas na het verkrijgen van de omgevingsvergunning kan plaats vinden.

2 Programma van maatregelen

2.1 Administratieve gegevens

Locatie (zie Verslag van Resultaten Bureauonderzoek figuur 1):

Adres: Sint-Janstraat 15 Diest (prov. Vlaams-Brabant)
Toponiem: Sint-Janstraat
Bounding box: punt 1: 198 283,30 m - 186 156,93 m
punt 2: 198 296,01 m - 186 147,47 m
punt 3: 198 277,10 m - 186 125,60 m
punt 4: 198 267,69 m - 186 134,34 m

Kadastrale ligging (zie Verslag van Resultaten Bureauonderzoek figuur 2):

Diest 1ste afdeling sectie A nr 303z.

2.2 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Doel van aanvullend archeologisch vooronderzoek is een archeologische evaluatie van het onderzoeksgebied. Dit houdt in dat het archeologisch erfgoed opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd wordt en dat de potentiële impact van de geplande werken op de archeologische resten wordt bepaald. Onderdeel van de evaluatie is dat er maatregelen gezocht worden om *in situ*-behoud te bewerkstelligen en, indien dit niet kan, maatregelen worden geformuleerd voor *ex situ*-behoud.

Voor het verder archeologisch vooronderzoek gelden volgende algemene onderzoeksvragen:

- M.b.t. de fysisch-geografische context van het plangebied:
 - Wat is de bodemkundige variabiliteit binnen het plangebied?
 - Wat is de bewaringstoestand van de bodem in het plangebied?
 - Wat is de impact van de bodemkundige vaststellingen op het potentieel aanwezig (geweest) archeologisch bodemarchief?
 - Wat is de stand van het grondwater?
 - Zijn verstoringen merkbaar, o.a. zand-, leem- en/of steenontginning?
- M.b.t. het archeologisch potentieel voor het plangebied:
 - Zijn er aanwijzingen dat er geen archeologisch erfgoed meer te verwachten valt of dat er geen potentieel tot kennisvermeerdering te verwachten valt binnen (een deel van) het plangebied?
 - Gebieden met uitgegraven en/of sterk verstoorde bodems?
 - Kan dit gebied ruimtelijk (oppervlakte en diepte) afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
 - Indien er aanwijzingen zijn voor de aanwezigheid van archeologische sites in het plangebied,
 - Kunnen archeologische sites in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
 - Kunnen de karakteristieken van elke archeologische site beschreven worden?

- Wat is de bewaringstoestand van elke archeologische site?
- Wat is de waarde van elke archeologische site?
- M.b.t. de geplande bodemingrepen
 - Welke bodemingrepen gaan gepaard met dit project?
 - Met betrekking tot de voorbereiding en uitvoering van de werken?
 - Met betrekking tot tijdelijke werkzones?
 - Wat is de impact van deze bodemingrepen op het archeologisch bodemarchief?
 - Kan de potentiële impact van deze bodemingrepen op het archeologisch bodemarchief vermeden en/of beperkt worden door wijziging van het ontwerp en/of de uitvoeringswijze van de geplande ruimtelijke ontwikkeling (door behoud in situ)?

Voor het verder archeologisch vooronderzoek gelden volgende specifieke onderzoeksvragen:

- Wat is de fysisch-geografische context van het plangebied, in bijzonder de geomorfologische context (alluviale, eolische en hellingsafzettingen)? En wat zegt dit over de mogelijke aanwezigheid van de verschillende archeologische sitetypes per archeologische periode in het plangebied?
- M.b.t. de bestaande kelders:
 - Zijn oudere vloerniveau's aanwezig?
 - Wat is de aanzetdiepte van de keldermuur?
 - Wat is de opbouw van de keldermuur (muurwerkarcheologie)?

2.3 Bepaling van de onderzoeksstrategie

2.3.1 Evaluatie van de onderzoeksmethoden “zonder ingreep in de bodem”.

De verschillende onderzoeksmethoden “zonder bodem ingreep” die voor een aanvullend vooronderzoek in aanmerking komen, worden in het kader van dit project als volgt geëvalueerd:

- **Landschappelijk bodemonderzoek:** Het zou nuttig zijn deze methode toe te passen in het onderzoeksgebied i.f.v. de specifieke onderzoeksvragen m.b.t. de geomorfologische context van het plangebied. Het is echter niet mogelijk deze uit te voeren binnen het plangebied door de aanwezigheid van de bebouwing en verhardingen, de waarschijnlijk complexe verticale stratigrafie en de grote kans op aanwezigheid van obstructielementen in de bodem. Deze methode is weinig schadelijk voor het potentieel aanwezig archeologisch bodemarchief. Vanuit een kosten-batenperspectief is het niet noodzakelijk deze methode toe te passen. In functie van de opsporing van andere archeologische site-types, is de toepassing een proefputtenonderzoek noodzakelijk (zie verder), waaruit ook de informatie m.b.t. de geomorfologische context kan verkregen worden.
- **Veldkartering:** Het is nuttig deze methode toe te passen om archeologische indicatoren op te sporen die kunnen wijzen op de aanwezigheid van archeologische sites. Het is echter niet mogelijk om veldkartering toe te passen op dit terrein, rekening houdend met de aanwezige verhardingen en bebouwing.
- **Geofysisch onderzoek:** Het is nuttig deze methode toe te passen om archeologische indicatoren op te sporen die kunnen wijzen op de aanwezigheid van archeologische sites. Een geofysisch onderzoek is mogelijk op een deel van dit terrein en is niet schadelijk voor het potentieel aanwezig archeologisch bodemarchief. Vanuit een kosten-batenperspectief is het niet noodzakelijk deze methode toe te passen. De archeologische indicatoren die een geofysisch onderzoek zouden opleveren, zouden toch moeten geïdentificeerd en gewaardeerd worden door middel van een onderzoeksmethode met ingreep in de bodem (vb. proefputten).

2.3.2 Evaluatie van de methoden “met ingreep in de bodem”.

De verschillende onderzoeksmethoden “met bodem ingreep” die voor een aanvullend vooronderzoek in aanmerking komen, worden in het kader van dit project als volgt geëvalueerd:

- **Verkennd en waarderend archeologisch booronderzoek:** Het is nuttig deze methode toe te passen om steentijd-artefactensites op te sporen en inzicht te verwerven in de inhoudelijke en fysische kwaliteit ervan. Het is echter niet mogelijk dit uit te voeren binnen het plangebied door de aanwezigheid van de bebouwing en verhardingen, de waarschijnlijk complexe verticale stratigrafie en de grote kans op aanwezigheid van obstructielementen in de bodem.
- **Proefputten i.f.v. steentijd-artefactensites:** Het is nuttig deze methode toe te passen om steentijd-artefactensites op te sporen en inzicht te verwerven in de inhoudelijke en fysische kwaliteit ervan. Het is echter niet mogelijk deze uit te voeren binnen het plangebied door de aanwezigheid van de bebouwing en verhardingen. De toepassing van deze methode is tot op zeker hoogte schadelijk voor het archeologisch bodemarchief. Vanuit een kosten-batenperspectief is het niet noodzakelijk deze methode toe te passen. In functie van de opsporing van andere archeologische site-types, is de toepassing een proefputtenonderzoek noodzakelijk (zie verder), waaruit ook de informatie i.f.v. steentijd-artefactensites kan gehaald worden.
- **Proefsleuven en proefputten:** Het is nuttig om deze methode toe te passen om sporensites en sites met gebouwde structuren op te sporen. Dit geldt ook voor de opsporing van steentijd-artefactensites, maar is wel minder doeltreffend en meer schadelijk. Het is echter niet mogelijk deze uit te voeren binnen het plangebied door de aanwezigheid van de bebouwing en verhardingen. De toepassing van deze methode kan tot op zekere hoogte schadelijk zijn voor het archeologisch bodemarchief. Vanuit een kosten-batenperspectief is het noodzakelijk om deze methode toe te passen om een antwoord te kunnen bieden op algemene en specifieke onderzoeksvragen.

2.3.3 Motivering van de keuze van de onderzoeksmethoden en -situaties.

Rekening houdend met de archeologische verwachtingen voor het onderzoeksgebied, gespecificeerd naar archeologische perioden en site-types, en de evaluatie van de verschillende onderzoeksmethodes wordt geopteerd voor een onderzoeksstrategie bestaande uit een vooronderzoek met ingreep in de bodem bestaande uit een proefputtenonderzoek met specifieke aandacht voor de geomorfologische context van het plangebied (zie specifieke onderzoeksvragen).

De onderzoeksstrategie kan aangepast worden indien dit op basis van de resultaten van een uitgevoerde onderzoeksmethode voldoende gemotiveerd wordt.

2.4 Uitwerking van de onderzoeksstrategie

2.4.1 Afbakening van het archeologisch onderzoeksgebied

Het aanvullend vooronderzoek wordt uitgevoerd binnen het volledig onderzoeksgebied, ca. 405 m².

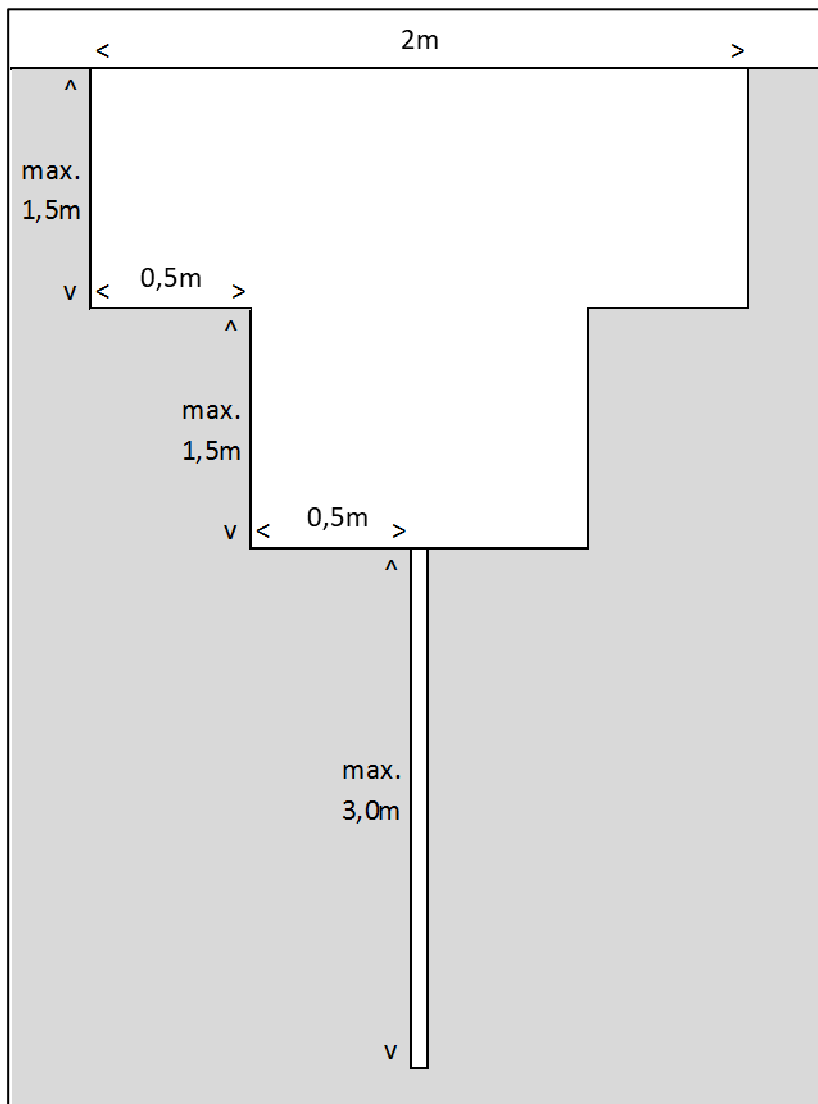
Dit onderzoeksgebied kan aangepast worden indien dit op basis van de resultaten van een uitgevoerde onderzoeksmethode voldoende gemotiveerd wordt.

2.4.2 Uit te voeren onderzoeksmethoden en -technieken

2.4.2.1 Proefputtenonderzoek op sites met complexe stratigrafie, aangevuld met boringen

In functie van een optimale afweging tussen efficiëntie en doeltreffendheid, moet het onderzoek door middel van proefputten uitgevoerd worden rekening houdend met volgende technische kenmerken:

- Er worden 5 proefputten aangelegd (zie figuur 28 en 29):
 - Eén proefput in de bestaande kelder van de woning
 - Eén proefput in de bestaande stookkelder
 - Eén proefput in het werkhuis
 - Eén proefput ter hoogte van het afdak van de westelijke bijgebouwen
 - Eén proefput ter hoogte van de noordelijke bijgebouwen
- Elke proefput die op het bestaand maaiveld moet aangelegd worden, start op maaiveldniveau in een vierkant van 2m op 2m (4m²). Wanneer de proefput verder uitgediept moet worden vanaf 1,50m diepte, wordt het oppervlak van de proefput verkleind tot een vierkant van 1m op 1m (om veiligheidsredenen). Wanneer de proefput verder uitgediept moet worden vanaf 3,0m diepte, wordt (om veiligheidsredenen) niet verder uitgediept, maar handmatig een boring geplaatst in het centrum van de proefput om de dieperliggende stratigrafie van de ondergrond na te gaan. (figuur 30)
- Elke proefput die in een bestaande kelder moet aangelegd worden, start op het keldervloerniveau in een rechthoek van 1m op 1,5m (1,5m²), met de kortste zijde tegen de muur. Wanneer de proefput verder uitgediept moet worden vanaf 1,5m diepte, wordt (om veiligheidsredenen) niet verder uitgediept, maar handmatig een boring geplaatst in het centrum van de proefput om de dieperliggende stratigrafie van de ondergrond na te gaan.
- Een proefput wordt niet dieper uitgegraven dan 30cm onder het diepste niveau van de geplande bodemingrepen in de onmiddellijke omgeving van de proefput.
- Ongeacht de aanlegdiepte van de proefput, wordt steeds geprobeerd om de boring uit te voeren.
- De boringen worden op eenzelfde technische manier uitgevoerd en geregistreerd als landschappelijke boringen. Zie Code van Goede Praktijk.

Figuur 30. Schematische voorstelling van de doorsnede van een aan te leggen proefput van 4m² met aanduiding van de maximale afmetingen en dieptes waarop deze mogen uitgevoerd worden. (bron: Triharch)

Tijdens het terreinwerk worden de nodige veiligheidsmaatregelen genomen tegen instorten van de wanden van de proefputten en omliggende constructies.

De proefputten worden aangelegd en onderzocht als een opgraving waarbij ieder archeologisch niveau volledig wordt opgegraven en geregistreerd (volgens Code van Goede Praktijk v4) alvorens naar een volgend niveau te verdiepen.

Het eerste relevant archeologisch niveau kan zich direct onder het bestaande maaiveld (cf. verhardingen) bevinden.

Tijdens aanleg van de proefput, wordt elk aangelegd vlak met een metaaldetector onderzocht. Zie Code van Goede Praktijk V4.0 hoofdstuk 8.6.

De boorkern van elke boring wordt onderzocht door de veldwerkleider en de aardkundige.

Van elke proefput worden minstens 2 haaks op elkaar staande profielwanden onderzocht en geregistreerd door de veldwerkleider en de aardkundige. Indien vereist voor een gedegen inzicht in

de stratigrafie en geomorfologische context van het terrein, worden de andere profielen eveneens onderzocht en geregistreerd.

Op basis van de profielwanden en boorprofielen van de individuele proefputten wordt twee hypothetische profielen van het plangebied opgesteld (1 NO-ZW en 1 NW-ZO).

Na het onderzoek worden de proefputten gedicht omwille van veiligheid en om verdere degradatie van het archeologisch bodemarchief tegen te gaan.

Het onderzoek mag gefaseerd worden uitgevoerd in functie van de fasering van de realisatie van het bouwproject (zie Resultaten van het bureauonderzoek).

Bovengrondse delen van constructies mogen zonder begeleiding van een erkend archeoloog of aangestelde veldwerkleider gesloopt worden.

Hierbij mag echter geen vrachtwagen- of machineverkeer plaatsvinden binnen de zones van de bestaande woning en de oostelijke bijgebouwen om beschadiging van de bestaande en eventueel nog onbekende kelders te vermijden. Dergelijk verkeer mag wel op de centrale doorrit, het werkhuis en de binnenkoer plaatsvinden.

Verhardingen en ondergrondse delen van gebouwen, constructies, leidingen en rioleringen worden verwijderd onder begeleiding van een erkend archeoloog of zijn/haar aangestelde veldwerkleider. De sloop en het verwijderen van de verhardingen worden zo uitgevoerd dat machines niet meer over de afgegraven grond mogen rijden. Zo wordt vermeden dat eventueel aanwezige archeologische sites alsnog beschadigd worden.

Voor de uitvoering en verwerking van de vooronderzoeken voorziet de uitvoerder voldoende expertise op basis van het voortschrijdend inzicht in de uitvoering (strategie, methode & technieken) en resultaten van het vooronderzoek.

Het onderzoeksteam bestaat uit minstens een veldwerkleider, een assistent-archeoloog en een aardkundige. De veldwerkleider heeft aantoonbare ervaring in minstens 5 archeologische onderzoeken op sites met een complexe verticale stratigrafie in historische stadscontexten. De aardkundige heeft aantoonbare ervaring in minstens 5 onderzoeken m.b.t. de geomorfologische context in rivierdalen.

De veldwerkleider en de assistent-archeoloog zijn samen permanent aanwezig op het terrein tijdens het terreinwerk van het onderzoek.

Indien aanwijzingen worden aangetroffen voor de aanwezigheid van steentijd-artefactensite(s), wordt de onderzoeksmethode bijgestuurd op basis van de richtlijnen van de Code van Goede Praktijk.

De Code van Goede Praktijk is van toepassing m.b.t. de te hanteren onderzoekstechnieken.

Het onderzoek is succesvol wanneer aan de doelstellingen van het onderzoek aantoonbaar is voldaan en de generieke en specifieke onderzoeksvragen zijn beantwoord.

2.5 Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Vanuit een kostenbatenperspectief, rekening houdend met de actuele terreinomstandigheden (verhardingen en bebouwing) en omwille van de mogelijke aanwezigheid van verschillende archeologische sitetypes uit verschillende perioden in verschillende niveaus (complexe verticale stratigrafie), worden de voorgestelde methoden van het uitgesteld vooronderzoek niet in een strikt

volgtijdelijke, maar op een geïntegreerde manier uitgevoerd. Daarbij worden boringen niet vóórafgaand, maar samen het proefputtenonderzoek uitgevoerd.

M.b.t. de uitvoering van dit aanvullend archeologisch vooronderzoek zijn geen andere afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk voorzien dan deze opgenomen in de hierboven beschreven onderzoeksstrategie.

Na uitvoering van elke onderzoeksmethode is het mogelijk om mits motivatie af te wijken van de hierboven gestelde onderzoeksstrategie en Code van Goede Praktijk.

2.6 Bewaring van het archeologisch ensemble.

Het geheel aan archeologische artefacten, stalen en onderzoeksdocumenten afkomstig van een archeologisch onderzoek is onderworpen aan de bepalingen van de Code van Goede Praktijk, meer bepaald deel 4: Conservatie en langdurige bewaring van archeologisch ensemble.

Dit houdt onder meer in dat de zakelijk rechthouder het archeologisch ensemble als een geheel dient te bewaren, in goede staat te behouden en voor wetenschappelijk onderzoek beschikbaar te houden.

Indien de zakelijk rechthouder het beheer van het archeologisch ensemble toevertrouwd aan een erkend onroerend erfgoeddepot, voldoet hij/zij aan de gestelde bepalingen.

2.7 Vervolgtraject

Op basis van een assessment van de resultaten van het aanvullend archeologisch vooronderzoek bepaalt de erkend archeoloog of (delen van) het onderzoeksgebied vrijgesteld worden van verder archeologisch onderzoek, maatregelen moeten getroffen worden voor behoud in situ en/of behoud ex situ (Programma van Maatregelen).

De resultaten van het aanvullend archeologisch vooronderzoek, het assessment en het daaruit volgend advies (incl. Programma van Maatregelen) worden beschreven in een nota die via een melding ingediend wordt bij het agentschap Onroerend Erfgoed. Deze laatste kan akte nemen van deze nota (al dan niet met bijkomende voorwaarden).

Een Programma van Maatregelen moet uitgevoerd worden conform de bepalingen in het Programma van Maatregelen (al dan niet met bijkomende voorwaarden) en de Code van Goede Praktijk, voorafgaand aan de start van de geplande bodemingrepen in het toepasselijk onderzoeksgebied.

Voor de zones waar geen aanvullend archeologisch onderzoek geadviseerd wordt, blijft de wet- en regelgeving betreffende de meldingsplicht van archeologische toevalsvondsten (Decreet Onroerend Erfgoed 12 juli 2013, artikel 5.1.4) van kracht.